

Ympäristöterveyden Asiantuntijat ry
Gallen-Kallelankatu 8
28100 Pori

LAUSUNTO

9.7.2020

kirjaamo@mmm.fi

Viite: Kirjallinen lausuntopyyntö 29.5.2020 Dnro MMM019:00/2020

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi elintarvikelaiksi sekä laeiksi terveydensuojelulain muuttamisesta ja sakon toimeenpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Ehdotetuilla säädösmuutoksilla turvattaisiin viranomaisen edellytyksiä ylläpitää laadukasta valvontaa ja turvattaisiin kunnan mahdollisuus ylläpitää ympäristöterveydenhuollon valvontaa tehostamalla valvonnan maksullisuuden toteutumista ja parantamalla maksukertymän ennakoitua. Esitysehdotuksen tavoitteena olisi mahdollistaa valvonnan resurssien kohdentaminen jatkossa entistä selkeämmin niihin valvontatoimenpiteisiin, joiden vaikuttavuus on mahdollisimman hyvä.

Ympäristöterveyden Asiantuntijat ry kiittää mahdollisuudesta kommentoida esitysluonnosta.

Ympäristöterveyden Asiantuntijat ry toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Ympäristöterveyden Asiantuntijat ry:n jäsenistöön kuuluu laajasti ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueilla terveystarkastajina, elintarviketarkastajina ja vastaavina toimivia ympäristöterveyden asiantuntijoita. Yhdistyksen kannanotot on tässä esitetty nimenomaan valvontatehtäviä tekevien viranhaltijoiden näkemyksen pohjalta.

Elintarvikelain 9 § perusteluissa todetaan, että elintarvikehuoneistosta tai sen olennaisesta muutoksesta tehdään ilmoitus 4 viikkoa ennen toiminnan aloittamista. Lakiluonnoksessa viitataan kuitenkin viivytyksettä tehtävään ilmoitukseen. Selvyiden vuoksi, olisi tässä tapauksessa syytä toimia perusteluissa esitetyn mukaisesti, tekemällä ilmoitus neljä viikkoa ennen toiminnan aloitusta tai sen olennaista muuttamista.

Elintarvikelain 15 § mukaan ennen elintarvikehuoneiston ensimmäistä tarkastusta toimija julkaisisi käytännössä nykyisinkin toimijalle myönnettävän todistuksen valvonnan piiriin kuulumisesta. Todistus on käytännössä lähes poikkeuksetta viranhaltijan allekirjoittama, ympäristöterveydenhuollon valvontatietojärjestelmä VATissa laadittava asiakirja, jonka esille laittaminen sellaisenaan ei ole välttämätöntä. Sen sijaan esitämme, että toimijalle laadittaisiin enintään yhden A4 sivun kokoinen esillä pidettävä todistus, jonka myöntäjänä toimisi valvontayksikkö. Esilläpidettävä napakka todistus voitaisiin antaa valvontayksikköjen käytettäväksi valtakunnallisena malliasiakirjana esim. Ruokaviraston toimesta.

Luonnoksen 38 §:ssä mainitaan Ruokaviraston oikeudesta olla läsnä niin kuntien kuin Aluehallintovirastojen suorittaessa valvontaa ja tarkastuksia. Ympäristöterveyden

Asiantuntijoiden näkemyksen mukaan olisi hyvä mainita vastaava oikeutus myös Aluehallintovirastoille olla läsnä toimialueensa valvontayksiköiden tarkastuksilla.

Elintarvikelain 55 § perusteluissa on pidettävä käytännön valvonnan osalta kannatettavana sitä, että tapauksissa, joissa elintarvikemääräysten vastaisuutta ei voida poistaa, vaaran ei edellytettäisi olevan vakava, kuten voimassa oleva lainsäädäntö tällä hetkellä edellyttää.

71 §:ssä säädettäisiin elintarvikevalvonnan perusmaksuista. Lain perusteluissa mainitaan, että toimijalta perittäisiin yksi perusmaksu, vaikka hänellä olisi useampi valvontakohte. Elintarvikevalvonnan termistön ja lain määritelmiä tulisi yhtenäistää, käytännössä valvontakohteet luokitellaan VATI tietojärjestelmässä toimija – toimipaikka – toiminta - kombinaatioilla. Kun puhutaan valvontakohteesta, jää epäselväksi, miten perusmaksu käytännössä määrätään? Selkeintä olisi määritellä, että toimijalta perittäisiin perusmaksu toimipaikkakohtaisesti. Toimipaikka voi sisältää useita eri valvonnan piirissä olevia toimintoja, joilla kaikilla on yksi yhteinen (tai erillisiä) toimijoita. Valvonnasta tuotettava Oiva-raportti muodostuu usein toimipaikkakohtaisesti, joskus myös toimintakohtaisesti.

Terveysturvallisuuslain osalta perusteluissa (4.1.2) todetaan, että ” Ulkopuolisten tekemät valvontaa tukevat toimenpiteet laskutettaisiin kuitenkin erikseen, kuten esimerkiksi näytteiden analysoinnin laskuttaisi laboratorio suoraan toiminnanharjoittajalta ja toimeksiannon saaneen elimen tai luonnollisen henkilön tekemät tutkimukset laskuttaisi ulkopuolinen asiantuntija suoraan toiminnanharjoittajalta taikka viranomaisen välityksellä toteutuneiden kustannusten mukaisesti.” Vastaavasti elintarvikelain osalla perusteluissa (4.1.1) todetaan, että ” Nykyinen suoriteperusteinen maksujärjestelmä jäisi voimaan, joskin viranomaisen valvontasuunnitelman mukainen näytteenotto ja näytteiden tutkiminen katettaisiin valvonnan perusmaksulla.” Vertailtaessa perusteluissa muodostuu epäselvyys siitä, kuuluvatko elintarvikevalvonnassa toimeksiannon saaneen elimen hakemat ja tutkimat näytteet perusmaksun piiriin?

Osassa valvontayksiköjä, joiden valvonta-alueella on paljon alkutuotannon toimintayksiköitä ja sitä kautta näiden valvontaa, on aiheuttanut ihmetystä aiheet alkutuotannon maksujen poistamisesta. Osassa yksiköjä nähdään maksujen poistamisen vähentävän jopa viisinumeroisen luvun kerättävistä valvontamaksuista, vaikkakin perittävien maksujen suuruus ei käytännössä kata valvonnasta aiheutuvia kuluja. Toisaalta on myös pohdittu toimijoiden tasapuolisen kohtelun toteutumista tällaisessa tapauksessa (vrt. suuri alkutuotannon yksikkö (maksu 0 €) vs. pieni, paikallinen elintarvikealan toimija (perusmaksu 150 € + valvontamaksut)). Osassa yksiköjä on pohdittu tasapuolisuuden parantamista myös, esim. mukauttamalla perusmaksun suuruutta toiminnan luonteen/koon mukaan. Ei myöskään ole pidetty aukottomana perusmaksun määräytymistä sillä perusteella, onko toimijana yksityinen elinkeinonharjoittaja, yritys tai yhteisö. Nämä kriteerit eivät välttämättä kerro toiminnan luonteesta tai laajuudesta mitään. Kaikkia kuitenkin valvotaan tasapuolisesti. Selkeimpänä on pidetty sitä, että perusmaksu perittäisiin kaikilta ilmoitusvelvollisilta toimipaikoilta.

Tämän lisäksi jäsenistöltämme on tullut palautetta aiotun voimaantulon ajankohdasta. Kesken vuotta voimaan astuvat säädökset nähdään haastavina, sillä esim. valvontayksiköiden budjetit vahvistetaan aina loppuvuonna seuraavalle vuodelle. Maksujen osalta selvintä olisi, jos muutokset astuisivat voimaan kalenterivuoden alussa, tällöin valvontayksiköt voisivat paremmin varautua budjetoimaan talouttaan ja selvittää

käytännön seikkoja, esim. perusmaksun piiriin kuulumattomia toimipaikkoja, maksujen muutoksesta tiedottamiset, taksantarkistukset jne.

Lopuksi yhdistys toteaa, että esitetyillä muutoksilla toivotaan olevan käytännön valvontaan positiivisia vaikutuksia. Niin tulopuolen kehitys ja kerättävien maksujen kohdistaminen ympäristöterveyden laadukkaan ja riskiperusteiden toiminnan ylläpitoon ja kehittämiseen on toivottavaa. Valvonnan vaikuttavuuden toivotaan parantuvan kohdistettaessa valvontaa havaittuihin epäkohtiin, ottamalla käyttöön uusia seuraamistoimia ja toisaalta painottamalla myös ns. ”ei-suunnitelmallisen” työn merkitystä. Valvontayksiköitä tulisikin kannustaa myös ei-suunnitelmallisten valvontatarkastusten vaikuttavuuden ja merkityksen sisäistämiseen ja toisaalta toimenpiteiden ja ajankäytön priorisointia riskiperusteisesti. Perusmaksujen periminen saattaa parhaassa tapauksessa siirtää painetta suunnitelmallisten (maksullisten) tarkastusten suorittamisesta kenties jopa vaikuttavampien ei-suunnitelmallisten valvontatoimenpiteiden etupainotteiseen suorittamiseen ja jo havaittujen ongelmien laadukkaampaan ja syvällisempään selvittämiseen ja hallintaan.

Teemu Holmén
puheenjohtaja
teemu.holmen@gmail.com

Saana Laakkonen
sihteeri
laakkonen.saana@gmail.com